

HEGEDŰS IMRE JÁNOS

A szobrok néha elmozdulnak

HEGEDŰS IMRE JÁNOS (1941) Budapest

Sema, a kurd asszony, akit Teréz a Nordsee firmánál ismert meg, vállalta, hogy naponta elviszi Emrét az óvodába. Akkor, az első hónapokban fagyasztott halat, rákot, homárt csomagoltak egy óriásraktárban, látni sem lehetett a végét, akkora volt a hodály. Aki eltévedt benne, azt hangosbemondóval keresték meg. A látatornyokat villamos targoncák hozták-vitték, ügyelni kellett, mert bárkit elgázolhattak. Teréz bőre átvette a tengeri állatok szagát, emiatt a kisfia, Emre nem akart este az ágyban hozzábújni. „Olyan bűdös vagy, anya” – mondta, s egy matracra a földre kellett neki ágyat vetni. Szerencsére rövid ideig tartott a Nordsee, négy hónap után Radovan, az ügynök ezeröttszáz euróért bejuttatta beteggondozónak a kaiser-ebersdorfi öregotthonba.

A kurd asszony férje a háborúban halt meg, Sema kézzel-lábbal mutogatta Teréznek, hogy történt, mert akkor még egyikük sem tudott németül. A kis, sárga Langenschein szótárból kikerestek egy német szót, s azt pantomimmal, integetéssel előadták, mint a süketnémák.

A kurd a nagybátyjával s annak két fiával ment föl a hegyekbe saját nemzetségük megmaradt tagjaihoz, egy éjszakai összecsapásban lőtték homlokra, Sema a középen összenőtt szemöldökére tette az ujját, böködni kezdte, s mondta: pú-pú, aztán térképet vett elő, mutatta Iraknak azt a tartományát, ahol mindez történt. Fiúgyermekük ezután született meg, kinnal, bajjal nevelte egyedül. S aztán 1988-ban, a gáztámadás után, ami őt szerencsére nem érintette, kamionok gyomrába bújva menekült Bécsig. Amikor nagyon sírt a fia, elaltatta morfiummal, nehogy meghallják a határőrök. Csak délután s este dolgozott, takarította egy nagy cég irodáit, így reggel ő vitte a két gyereket, s délután Teréz hozta haza őket. A két özvegy összehajolt.

Az ügynök javasolta, hogy béreljenek közös lakást, külön-külön túl sokba kerül, Bécsben lakni drága mulatság. Hogy miképpen üzérkedett Radovan egyszerre ázsiai és balkáni menekültekkel, titok maradt előttük, azt viszont tudták róla, hogy megtizedeli az asszonynépet, a legszebbeket ágyba viszi, ez a várnagy, aki nem adta be a derekát, azt följelentette az osztrák hatóságoknál mint illegális bevándorlót. Teréz megúsza, úgy látszik, a violakék szemeket és a szőke hajfürtöket már unta a csempész, csak a sötét bőrű ázsiai nőstény tudta sokkolni. Semának akkora sörénye volt, mint egy hím oroszlánnak, az ajkai húsosak, rúzs nélkül is sötétpirosak, s előreugró melleit, pedig már egyszer szült-szoztatott, kamasz lányok is megirigyelhatték volna. Hiába fagyott örök szomorúság az arcára, csattant ki az egészségtől s a fiatalságtól. Egy kihúzható kanapé volt az első bútor, amit Sema megvásárolt a Lutz üzletházban, azt húzta ki az ügynök, amikor beszédre a vámot, s ő még örült is a mohóságának, mert nem kellett meztelenre vetkőzni, csak fejről a kendőt, altestéről a szoknyát, harisnyát, bugyit tépte le a két szőrös mancs, pillanatok alatt végzett a gyúrással, úgy látszik, ki volt éhezve az ázsiai vadra. Óvszer nélkül közösült, Sema ezer imát mondott el hálából Allahnak és a prófétának, amiért nem maradt terhes. Nem haragudott az ügynökre, nála nélkül elveszett ember lett volna Ausztriában, s különben is ott náluk, Ázsiában elég gyakran erőszakolják meg a nőket, sokkal nagyobb borzalom volt számára itt, Európában az abortusz, ami – mondta – közönséges gyilkosság.

Titokzatos alak volt ez a Radovan, voltak, akik azt mondták, szerb, mások úgy tudták, román vagy bunyevác, nem csoda, mert szinte minden balkáni nyelvet beszélt, de legtöbbit az arab nyelvismerte hozott a konyhára, ott, a Közel-Keleten úgy hullottak a férfiak, mint ősszel a legyek, s az özvegyen maradt asszonyok elindultak Nyugatra, egyenesen Radovan karjaiba, torkába. Teréz románul értekezett vele, dobrozdusi dialektust vélt felfedezni a beszédében, de ezekre az embercsempészekre mindenhol rátapad valami, nehéz kitalálni, miféle nációhoz tartoznak.

Amíg a vámszedés folyt, Teréz a két gyerekkel beült az Aida cukrászdába, franciakrémeset rendelt, utána fagyaltot, hogy teljen az idő, de az ízét sem érezte semminek, mert tudta, mi történik otthon, a közös lakásban, Sema később mindent elmesélt neki. A két gyerek kacagott, viháncolt, jól elvoltak ketten, pedig akkor még egy szót sem tudtak beszélgetni, nem értették egymás nyelvét.

A konyhát s a fürdőszobát közösen használták, a két szoba egybenyílt, mégis tűrhető élet alakult ki. Még a második emeleten is tudták, mikor főz Teréz, mikor Sema, annyira különböztek a szagok, annyira elütött a kurd konyha a székelytől.

Amikor felújították a lakást, megfogadtak egy albán mázolót, akivel Sema színes sávokat festetett a falakra, a mennyezetre félholdat, csillagot, s nagyon csodálkozott a Teréz hófehér szobáján. Monotonnak és unalmasnak találta.

Minden reggel imádkoztak, Teréz egy támlás székből, fehérrel hímzett asztalterítőtől, egy berámázott Mária-képből és két gyertyatartótól rögtönzött házioltár előtt térdepelt, s az olvasóból aznapra kimért szemeket pergette ujjbegyeivel. Sema a másik szobában imaszőnyeget terített le a keletre nyíló ablak elé, azon hajlongott ütemesen, ritmikusan előre, hátra, némán mozgott az ajkuk, inkább gondolatban imádkoztak, s Teréz sokszor tusakodott azon, miképpen tudja a Magasságos Úr különválasztani a magyar és kurd imát, hogy nem keverednek azok össze valahol a felhők fölött. Otthon, Csíkban a pap bácsi, Baricz Dénes azt mondta neki, egyetlen, igazságos Isten lakik az égben, de itt most azt látja, hogy kettő van, ami nagyon megzavarta. Hogy lehet Semának más istene, mint neki? Nem Isten teremtménye ő is? És akkor a gyerekek? Azok németül fognak imádkozni, ha megnőnek? Melyik Istenhez? Vajon a Kisjézus, aki még beszélni sem tudott, megértette a napkeletről jött Háromkirályok nyelvét?

Soha nem fertőzte kétely Teréz lelkét, tiszta volt az, mint a Hargita levegője, de itt hirtelen összezavarodott, s egyik reggel becsukta a szárnyas közzajtót, ne lássa, miként hajlong Sema egy másik isten előtt, akit ő nem ismer.

Amikor már tűrhetően beszéltek németül, azt is elmondta Sema, hogy valamikor a kurdok tűzimádók voltak, a tűztemplomokban két istennek áldoztak, de most már az iszlám az úr mindenik országban, ahol kurdok élnek, az ő törzse a síita vallást vette föl valamikor, ezért úgy rettegetek a szunnitáktól, mint az irakiaktól.

Teréz megdöbbsent, amikor Sema egy reklámújság szélére leírta a Zarathusztra szót. A főiskolán a professzora beszélt nekik Zarathusztráról, amikor Nietzsche tanította, de valahogy olyan lehetetlen volt összehozni az egészet: Marosvásárhely, főiskola, Csík, Irak, a kurdok földje, tűzimádás, síiták, szunniták, Bécs, Nordsee, Sema és Zarathusztra.

Emre, a kislátka aludt, amikor ő útra kelt, így reggel soha nem beszélhettek, de mindig megcsókolta az arcát, keresztet rajzolt a homlokára, s felhúzta a nyakáig a lerúgott paplankát. Ilyenkor a gyerek csokrosra szorította össze a száját, grimaszba rándult az arca, aztán kisimult, elmosolyodott, s aludt tovább. Sema gondjaiba vette a székely gyermeket, az is árva, akárcsak az enyém, gondolta.

A hetvenegyes villamos, ami Kaiser-Ebersdorfba vitte Terézt, a központi temető előtt haladt el. Az elején megborzongott, amikor a megállókat bemondta a hangszóró: Zentralfriedhof, Tor 1., Zentralfriedhof, Tor 2., Krematorium, Zentralfriedhof, Tor 3. Már otthon tudta, hogy a *Tor* kaput jelent, a *Friedhof* szót itt tanulta meg. Milyen szép – gondolta –, békeudvar. Nálunk temetőkert a neve. Az általános iskolában ragadt rá valami, hogy *die Tür, das Tor, der Tisch*, de csak a történelmet és az irodalmat szerette, azt is végzett a főiskolán.

Zötyögött alatta a villamos, aminek lassan-lassan alkatrésze lett, nekítámasztotta fejét az ablaknak, s egyedül csak itt, ebben a hajnali kábulatban tudott a saját életére gondolni.

A Hargita kísértette minden reggel. Otthon a hegy keleti, méltóságos arcát látta, ha kinn dolgoztak a Lokban. Sorslegenda színtere lett a loki kaszá-lójuk, ott jött rá anyjára a szülés takarás közben, s Teréz a boronaházban látta meg a napvilágot. Sokszor elmesélték neki, hogy megjíedt az apja, de az anyja rászólt, „eriggy, Álózi, kiálts egy nagyot a dombkaréjról Gál Rebinek, az érti a bábamesterséget, ő is hétszer szült”. Jött is nagy lobbá, kitüzesedett arccal a dánfalvi asszony, megparancsolta, gyorsan vizet az üstbe, jól felforralni, a kenyereket kirakta a bükkfa tekenőből, mert azokat mindig azzal hozták fel a szekér derekában, vászonterítőkkal jól betakarva, hogy ne száradjanak ki, s ahogy kibuggyant a gyerek, s elvágta a köldökszínort, úgy megfürösztötte Terézt, a Jordán vize se mosta volna tisztábbra, a váltó fehérneműkből, tiszta ágylepedőkből olyan pólyát vagdalt össze, megirigyelte volna azt a csíkszeredai szülészet, nem is hozták haza őket, csak egy hét múlva, addigra ő pufókra szopta magát, rengeteg teje volt az anyjának.

Nagyon szerette ezt a történetet, olyan sok változatban mesélte el neki hol az anyja, hol az apja, hol Gál Rebi néni, hogy már nem is tudta, mi az igazság, s mi az, amit hozzáköltöttek. Boldog volt, mert fenn, a hegyen született, közel az Úristenhez, szűztiszta havasaján.

A Madarasi Hargita színe percenként változott, mint a tengerszemeké, kékeszöld volt, ha kiderült az ég, sötétszürke, ha felhők kavarogtak, tejfehérben úszott, ha köd lepte el, és most itt, Bécsben, hajnali félálomban a villamos mellett elmaradozó templomok, üzletházak képeivel keveredett, felrévedeztek a fenyőóriások, a völgykatlanok, hegytarajok, aztán újból üvegpalaták, villamosok, vasúti megállók.

A Felcsíki-medence nem emlék volt neki, hanem szent edény. Csak ilyen patetikus szóval tudta megnevezni a fenyőrengetegek közé szorult fennsíkot. Itt, idegen földön is látta az otthoni tűhegyes tornyokat, a vártemplomokat, az Olt kanyarulatait, az egymásba olvadt falvakat. Rákos fölött a rét az ő gyermekkorában még mocsaras volt, akkor kezdték lecsapolni, s mesélték az öregek, hogy valamikor pallón jártak át egyik partról a másikra, kápolnákat is azért építettek Csíkrákos határában egy magas dombtetőre, mert ott nem önthette el a beltenger. Délen a csíksomlyói Kegyetemplom és a Kálváriadomb magaslott fel, vele szemben, északon a fenséges Nagyhagymás, az Egyeskö és a Terkő, kétfelől hegyek, baloldalt a Madarasi Hargita, jobbra a Gyímesihavasok: Isten óriásbölcsője lehetett valaha ez a medence, ez a jászol. Ha gyermekkorában erős révület tört rá, istenarcnak látta a szülőföldjét, amelyen zord harag és bujkáló derű váltakozik szakadatlan. Fények, árnyékok, felhőtörzsek, esőszőnyegek kápráztatták el, már hároméves korában homályos vagy fényes alakokat látott a felszálló párában, a fenyőóriások ágain át-törő erős napsütésben. Kint, a havasi legelőn őrizte a teheneket, amíg apja, anyja a szénát szárították, s annyira félt, hogy nem volt mindig észnél, ilyenkor jöttek a látomások. Reszketve imádkozott, hol Máriához, hol a szentekhez, akiknek arcát, köpenyes alakját, glóriás fejét meg-meglátta egy-egy felemelkedő ködfelhőben vagy a lenyugvó nap tűzében. Dénes pap bácsinak csak az

első áldozás után, gyónás közben merte elmondani, mi történik vele. Azt érezte, valamilyen bűnt követett el, azért vannak ezek a látomások, pedig egyiknek sem volt haragos a tekintete, igaz, nem is mosolyogtak, hanem mereven nézték őt, mintha szobrok lettek volna. A legelső csoda nem a legelőn, nem a havasban, hanem Csíksomlyón, a kegytemplomban történt meg vele, ott, a búcsún, a mise nagy áhítatában mintha elmozdult volna az egyik királyszobor a helyéről. Már nem tudja, melyik, Szent István vagy Szent László, de alig észrevehető moccanással közelebb lépett a Szűzanyához, s előrebiccentette a fejét, meghajolt. Azóta kap heves szívdobogást, valahányszor szobrot lát.

Szénaszárításkor többet voltak az erdőn, mint benn, a faluban, így mondták, megyünk a hegybe, ami kaszálót, legelőt jelentett, de olyan messze volt a fenyvesalja, hogy csak lószekérrel lehetett oda mindenestől kiköltözni. Teréz a reggeli kábulatban ennek a szekérnek a döcögését érezte maga alatt, nem a villamosét, az otthoni rozstáblák, pityókaföldek, mogyoróbokrok maradtak el mellette, s csak a hangosbemondó térítette magához, amikor a központi temető kapuit kezdte sorolni: Zentralfriedhof, Tor 1., Zentralfriedhof, Tor 2., Krematorium, Zentralfriedhof, Tor 3.

Recsegett, ropogott fülében a kemény német szó, s akaratlanul tört elő az emlékezetből a sokszor énekelt népdal: „Temető kapuja, / sarkig ki van nyitva, / Arra járnak a csíkkarcfalvi lányok, / Hej, rólam szedik a virágot.”

Hogy megszépül az énekben a komor temető! Milyen vigasztaló a sírdombon nyílt virág!

Otthon, halottak napján, világításkor egész Felcsík fényben ragyogott, náluk, Karcfalván a vártemplom mögött van a temetőkert, arról a magaslatról föl lehet látni a csíkszentdomokosi Simók-dombjára, lefelé a dánfalvi temető magaslatára, az ezernyi gyertya fényében nem a halál komorságát, hanem a mennyei tündöklést látták.

Itt, Bécsben olyan idegen volt a központi temető, s olyan félelmetes a krematórium magas kéménye. Teréz tudta, hogy élet és halál nem létezhet egymás nélkül, de hiányolta az ünnepet, az áhítatot, ami otthon megszépítette az elmúlást.

Mivel végállomástól végállomásig ment minden reggel, két hadfira pillantott fel induláskor, az egyik az osztrák generális, Karl Schwarzenberg volt, róla nevezték el a teret, a másik háromszáz méterrel fennebb, a Rennweg irányába a Vörös Hadsereg katonája. Történész volt Teréz, tudta, miképpen gyűrték maguk alá Kelet-Európát hol az osztrákok, hol az oroszok, még szövetségben is harcoltak Lipcse mellett a „népek csatájában”, ahol ez a Karl volt a fővezér. Magyar cipóba vágott a Habsburg kacor, amikor meg kellett jutalmazni a cseh-osztrák generálist, Magyarországon, Szombathely mellett kapott uradalmakat, birtokokat. Nemzeti hős itt Schwarzenberg, akárcsak otthon a románok híres vezére, Mihai Viteazu, azok is megtöltötték az országot Mihai lovas szobrával annak emlékére, hogy betört rabolni Erdélybe.

Teréz elöntötte az indulat, amikor arra gondolt, hány hóhér gyilkolta már a magyart. Egy másik Schwarzenberget – mormogta magában –, ennek az ágaskodó lovasnak az unokaöccsét, Felixet rosszkedvében a magyaroknak ajándékozta az Úristen, 1848-ban lett miniszterelnök, ő segítette trónra Ferenc Józsefet, ő hívta be az orosz cár seregeit, s verte le a magyar forradalmat, Haynau csak hóhérsegéd volt. A „halovány vámpír”, ahogy Széchenyi István nevezte! Milyen cinikus vadállat szabadult a magyarságra! Mint a fekete mágia szállóigéje maradt fenn a mondása: „A kegyelem jó dolog, de előbb egy kicsit akasztunk.”

Teréz nem tudta, fölemeli vagy még mélyebb verembe löki az emlékezés, révülten meredt a lóra s a lovasra, nehéz megjegyezni s észben tartani, melyik lábát emeli a ló, a jobb lábát vagy a balt, esetleg mindkettővel ágaskodik,

ettől mindenki zavarba jő, ha kérdezik, igen, biztos, hogy a jobb lábával lép a tábornok lova, tele robbanó indulattal, kemény kézzel tarja a gyeplőt a lovas, és sötéten pillant a szovjet katona irányába, fején toronymagas sisak, fejdísz. Nem is lehet különválasztani őket, a tekintet egyberántja a két alakot.

A vörös katona alá nem adtak lovat, a hatalmas méretű szobor egy égbe nyúló oszlop tetején áll, jobb kezében zászló, bal kezében lábához leengedett aranypajzs, olyan merev és olyan félelmetes, mint a Szfinx, az ókori szörny. Úgy alkotta meg a szobrász, hogy senkinek se jusson eszébe, talán egyszer véget ér itt a vörös uralom, hazamegy szülőföldjére a sok Iván. Már otthon tudta Baricz Dénes pap bácsitól, hogy a *szfinx* szó azt jelenti valamelyik nyelven, hogy „megfojtani”.

Teréz csak három szobrot ismert és szeretett eddig, mind a három oltáron állt Csíksomlyón: Szent István, Szent László, középen a Szűzanya. A két magyar király is hadvezér volt, de valahogy másként, ők nem voltak igazi katonák, és egyáltalán nem voltak félelmesek, inkább szelídek, ráadásul Mária kiugró arccsontjaival Felcsik asszonyaira hasonlított, azt mesélték róla, a tatárok nem tudták elcipelni, hirtelen olyan nehéz lett a szobor.

Szürő fájdalom hasított a mellkasába, amikor ilyen zavaros összeviszásgban kavargtak lelkében az alakok. Csíksomlyói Babba Mária, Szent István, Szent László, és most itt van ez az osztrák generális és ez a szovjet katona. Ájulás környékezte, mert egyik hajnalon ezek is elmozdultak, a ló a két hátsó lábára állt, ágaskodott vadul, a szovjet katona zászlórúd helyett Kalasnyikovot markolt két kézzel. Úristen! A szobor életszentség-foglalata a csíksomlyói Kegyetemplom oltárán. S itt? Itt a háború rossz szellemei regnálnak? Teréz úgy érezte, mindennap elveszít egy csatát a Schwarzenberg Platzon, induláskor.

Ezt is meg kellett szokni. Ezt a zűrzavart a szürke alagút egyik végállomásától a másik végállomásáig. A korridor-effektust. A villamos alatt a két sínpár a végtelenbe futott, kétoldalt zavaros összeviszásg, mert a betonfalak, timpanonok, oszlopcsarnokok összekeveredtek az otthoni tűhegyes templomtornyokkal, erdőfoltokkal, az Olt menti fűzfákkal, fűzfákon a veszedő szarkákkal. A messze futó tájat, a Hargita lábát is látta, különösen, ha bekoppant a szemé, ha félálomban zötykölődött kifelé a városból.

Megszenvedte ezt a kettősséget. A hajnali égbolt Bécsben ijesztő tud lenni, alpesi felhőket sodor a szél nagy erővel, meghágja a vihar a várost: egy ilyen hajnali szürkületben zúdult rá a gyermekkori emlék. A faluban csak a szomszédjuk, Fibula József tartott mén lovat, oda hordták a kancákat, s Teréz, kamasz lány korában, amikor a szülők nem voltak otthon, megleste a deszkerítés nyílásain keresztül a hágatást. Félelmetes volt és szép, éppen olyan, mint a fekete felhők játéka, gyűrődése, birkózása. Nagy kertje volt ennek a Fibulának a csűr mögött, s a mén ott szabadították rá a kancára. Teréz arca felpuffadt, úgy hozzányomta a durva kerítéshez, s nézte, nézte a félelmes játékot. Az elején rúgott a kanca, vágatott körbe a kerítés mellett, aztán megállt, minden porcikájában remegett, s amikor a mén ráhágott, reszkettek a lábai a súly alatt, de a nyerítése, ezt jól hallotta Teréz, megváltozott, most nem fájdalmat jelentett, hanem valami mást, örömet, vidámságot, nyerítése lóröhögés lett. Szembe állt vele a két ló, s látta, hogy a kancának hatalmas nagyra tágultak az orrlyukai. Tudta már, hogy enélkül nem lesz kiscsikó, mint ahogy bárány, fehér nyuszi vagy kisbaba se, de azért egész testében megrázkódott, bizsergett minden porcikája.

Ezt az emléket idézte föl Karl Schwarzenberg bronzlova a 71-es villamos végállomásán, s Teréz alig tudta különválasztani a szobrot a Fibula ménjétől.

A szovjet katona előtti szökőkút néha örömet hozott. Megtörtént, hogy a permetben szivárvány keletkezett a beeső napsugaraktól, s ilyenkor a Hargi-

tárol lezúduló esőfüggönyöket vélte látni. Jönnek a lábon járó felhők, kiáltották a gyerekek, s beleborzongtak a szépségébe. Vízesés volt a lábon járó felhő, de futótűzhöz is hasonlított, a Madarasi Hargita csúcса mögül lépett elő, s a Nagyhagymásig, az Egyesekőig futott óriás léptekkel, máskor felettük vágott keresztül a medencén a Gyímesi-havasok irányába, de nem borult be teljesen az ég, csak egy pászma felhő lógott le az égről, máshol süttött a nap, így egész Felcsík fölé óriás szivárvány boltíve feszült. Nem hagyott el minket az Isten, mondták az emberek. Ezt látta Teréz a szovjet katona előtt felszökellő vízugarokban, ez volt az ő kábítószere, a kellemes bódulattól elmúlt a nyomás a szíve tájékán.

Még volt egy szép emléke, amit a szökökút vize idézett föl. Baricz Dénes főtisztelendő gyönyörűen orgonált otthon, gyermekkorában, még az is megtörtént, hogy csak Teréz ült egyedül a leghátsó padban, s a karzatról omlott le a gregorián dallam, mint itt, a szobor előtt a vízzuhatag, zúgott az üres templom, s ilyenkor sokkal jobban lehetett érezni az Úr jelenlétét, mint a nagymise perceiben, úrfelmutatáskor, amitől félt egy kicsit, mert a háromszor felsikoltó csengő hangjára mindig összeresztett.

A hetvenegyes villamos első megállója a Belvedere alsó kapujánál volt, ez is áramütés a tudatában, ez a Belvedere, aztán kolostorépületek következtek, tovább a Rennweg bérpalotái, baloldalt a Sacré Coeur híres iskolája maradt el, ide csak a bécsi nagyurak gyermekei járhattak. Teréznek fájt a szíve emiatt, mert otthon, Csikban életszentségre nevelték, be is állt volna apácának, ha nem szüntették volna meg a kommunisták a rendeket. Baricz főtisztelendő már hároméves korától maga mellé vette, sokáig csak ő ministrált a leánykák közül, de gyakran rendelte a plébániára is, ahol Ávilai Szent Terézzel olvasott neki csodás történeteket. Bárkiből lehet szent, mondta az öreg pap, ha vállalja az életszentséget. Persze, Teréz akkor még csak nem is sejthette, mit jelent az életszentség, ő csak azt tudta, hogy élt réges-rég, valahol messze, Spanyolországban egy szép arcú, beteges kisleány, aki fejébe vette, hogy úgy tekeri magára a szegénységet, mint egy meleg takarót, beburkolózik abba, selyemhernyó lesz, s szövöcsodálatos gubóját, ami megvédi a világ ártalmaitól. Sokat beszélt erről a selyemszövésről a pap, el is terjedt a faluban, hogy belőle valamilyen módon mégiscsak titkos apácát nevel a plébános.

Felnőtt fejjel gyakran töprengett azon, bizonyára másképpen alakul a sorsa, ha szülei nem keresztelik Teréznek. Gidró Teréz. Olyan volt számára a neve, mint a galambformát öltött Szentlélek, Dénes pap bácsi szerint attribútum, ő magyarázta azt is, hogy attribútum nélkül nem lehet élni, valamilyen jel szükséges, ami egyszerű, érthető, mégis összetéveszthetetlen más meghatározókkal. Úgy viselte a nevét, mint kitüntetést, mint Istentől kapott kegyelmet, mint bőségsarut, pedig nagy névadója, Ávilai Nagy Szent Teréz éppen a sarutlan karmelita rendet alapította meg.

„Máriám, Szűzanya – sóhajtott Teréz –, miért rendeltél nekem más sorsot, mint a többi gyermeknek a faluban? Miért fogadtál úgy oltalmadba, hogy örökre szolgálóleányod legyek? Látod, gyermekpajtásaim, barátnőim elhúzódnak tőlem, ha belevegyülök a játékaikba, elcsendesednek, elhallgatnak, hazaszállingóznak a rétről, s én itt maradok egyedül, megvárom, amíg feljön a vacsoracsillag, csak akkor bandukolok haza anyámhoz, apámhoz. Ők jók hozzám, de félnek is tőlem, azt hiszik, megszállott vagyok.”

Tudták egymásról a lányok, ki kezdte meg az életet, és ki nem, volt, aki dicsekedett azzal, hogy már nem szűz, volt, aki örökre megiszonyodott a férfiktól, Teréz érintetlen maradt, pedig ő volt a legszebb lány a faluban. Kezdte fölfedezni a testét, ha egyedül volt otthon, nézegette az állótükörben a kiszökent melleit, gyönyörű két combját, középen a bodros háromszöget; derékig érő szőke haját maga köré tekerte, valóban selyemhernyó vagyok, gondolta,

de másképp, mint ahogy a pap bácsi magyarázta, nem az életszentség felé haladok, hanem... Itt elakadt, nem merete magának se bevallani, mi felé halad, mély örvénylések uralták már a testét. Várta is, nem is a fiúk közeledését, éjszaka arra ébredt, hogy alsóneműje átnedvesedett, de ezt már nem merete meggyónni a plébánosnak, inkább ő róttá ki magára a penitenciát.

Örült, ha már megérkezett az aggmenházba, mert ott a szuterénből kiáramló gőz, a mosóporok, a párolgó ágyneműk szaga kikapcsolták az emlékeit, ez volt a kemoterápia a hajdani ösztönök, látomások ellen. Teréz úgy vetette magát a munkába, mint az öttusázók, korán reggel érkezett, kezdte az etetéssel, adogatott a bénáknak, aztán lemosta az arcukat, s úgy törülte meg, hogy az simogatás is legyen. Sokat ágytálazni kellett, s azokat fürösztötték mindennap, amihez karikás ágyat és a fürdőszobában emelőszerkezetet kaptak. Egy olyan gézpamaccsal törülték ki a végbelet, amilyennel otthon a kürtőskalácsra sikálták a cukros levet, s ha erre gondolt, hatalmas bog keletkezett a gyomorszájában. Az altest minden részének a nevét meg kellett tanulni, olyasminek is, ami nem szerepel a szótárban, a veterán gondozók kioktatták, hogy a végbélnyílást soha ne nevezze meg hangosan, németül az *Arschloch* súlyos sértést, gúnynevet jelent. Munkájukat aszerint minősítették, hogy keletkeztek-e felfekvési sebek a háton, a fenéken vagy nem. Csak akkor kavarodott fel a gyomra, ha hánytak az öregek, az rosszabb volt, mint a vizelet vagy a bélsár.

Ő csodálkozott legjobban, milyen hamar megszokta ezt a munkát. Tudta már otthon, hogy a diplomáját nem ismerik el Ausztriában, bármit el kell vállalni. A főnöknő osztrák volt, kimért, hűvös asszony, nem kiabált, nem rikácsolt senkire, de szó nélkül rakta ki az utcára azt, aki nem dolgozott hibátlanul. Őt Theresiának szólította, a hivatalos aktákba is így írta be a nevét, aminek Teréz nem örült, tudta, mekkora székelgyilkolás folyt éppen a marokotányos királynő, Maria Theresia parancsára a szülőföldjén. Az iskolájuk minden évben levonult Madéfalvára az emlékműhöz, koszorút vittek, szavaltak, az igazgató vagy a történelemtanáruk beszédet mondott. Az is fájdalmas volt neki, hogy ő lett a házban a „román asszony”, így emlegette mindenki, hogy: *die rumänische Frau*. Meg kellett szokni az igénytelen beszédet, szlovák, bosnyák, albán, török nőkkal dolgozott az aggmenházban, egymás között csak infinitívusokban beszéltek, és az *sz*-et, az *ü*-t, az *ö*-t az ázsiaiak nem tudták kiejteni. Itt tanulta meg, nem otthon, hogy az ember mindent kibír. Itt tanulta meg, hogy nincs hivatás, nincs misszió, csak létfenntartás van, s a kutya sem kérdezi, vannak-e álmai, szokott-e sírni, miért vizes a párnája éjszaka.

Amikor férjhez ment, azt mondták a faluban, ő lesz a legszebb fiatalasszony Felcsíkon. Az apja nemcsak a rokonságot hívta meg, hanem katonacimboráit is a szomszéd falvakból, Emre, a vőlegénye és a családja sem hagyta alább, úgy özönlött a nép a vártemplomba s onnan az apósa udvarán kifeszített nagy sátorba, mintha csíksomlyói búcsú lett volna. Az a szóbeszéd járta, gyenge férfi az olyan, aki egy lakodalomban nem iszik meg három liter köménymagos pálinkát, igaz, hígra vegyítették a szeszt az asszonyok, délután s egész éjjel tánccal, énekkel ki tudták dolgozni magukból a gőzt.

Teréz még magának is alig merete bevallani, hogy heves szívdobogást kap, ha Emrével találkozik. Ahogy kinőtt a gyermekkorból, nem ministrált többet az oltár előtt, hanem beült a nagylányok padsorába, szembe a férfiakkal, ott találkozott először a tekintetük, Emre még a mise rítusát, szertartását is összezavarta, úgy nézte őt, és amikor kivonultak a várfal és a templomfal közé, átadott neki egy csokor gyöngyvirágot. Sután, szó nélkül, féloldalas mosollyal nyújtotta át, ez szokatlan volt, furcsa, nem adnak senkinek virágot mise után, csak ha valamilyen ünnep, áldozás, keresztelő van, de éppen ez érintette meg

Terézt, félszegnek látta a fiút, szögletesnek, gátlásosnak, emiatt engedte közel magához, egyformák vagyunk, gondolta.

Pedig Emre nagyivó hírében állt, gyakran fordult meg a kocsmában, pénze is volt bőven, miskárolt, herélt, három faluban volt állategészségügyi asszisztens. Nagy, izmos kezéből ritkán hiányzott a kés, a szike, bárányt is szívesen vágott, megnyúzta a juhot, a kecskét, a borjút, élni sem tudott volna már a vér szaga nélkül. Rövidre vágatta a haját, sörtéi égnek álltak, s ha frissen borotválkozott, arca acélkék volt, nem fehér, ezt nagyon szerette Teréz.

Akkor sem lazult a kapcsolatuk, amikor Teréz három évet töltött Marosvásárhelyen a főiskolán. Ha hazajött vakációra, Emre el nem mozdult mellőle, táncmulatságon csak őt kérte föl, diszkóba is elmentek Csíkszeredába, hajnaltájt tértek haza, a tornácban addig csókolóztak, hogy elzsibbadt a szájuk, de ha a fiú derékon alul markolta meg vaskezeivel, vadul védekezett. „Majd ha a feleséged leszek” – mondta Teréz –, s ezt foggal-körömmel keresztülvitte, pedig akkor már nem volt divat a szűz kapcsolat, a jegyesek úgy éltek, mint a házasok.

A főiskola után a szomszéd falu iskolájában kapott katedrát, így nem volt semmilyen akadály annak, hogy egybekeljenek. Nagyon szerette Emrét, rajongó természete irányította az érzelmeit, emiatt pillanatig sem foglalkozott azzal, vajon mit érez, hogy gondolkodik a társas életről a párja. Vak révületbe zuhanó, nagy szerelem volt, a fiú hatalmas ereje, izmos karja, vaskeze biztonságot jelentett, azt hitte, semmi baj nem érheti ebben az önként vállalt kalitkában. Baricz Dénes, a plébános majdnem belesült a prédikációjába, úgy elérzékenyült, amikor összeadta őket, úgy látszik, az ő lelkében is furcsa, füstszínnű viharok kavaroghattak.

Teréz az esketési rítus szavait még itt, a zakatoló villamosban is hallotta: „– Először hozzád fordulok, Both Imre – mondta a pap. – Megfontoltad-e Isten előtt szándékodat? Szabad akaratból jöttél ide házasságot kötni?

– Igen, megfontoltam.

– Ígéred, hogy leendő feleségedet szereted, tiszteld, amíg a halál el nem választ benneteket egymástól?

– Ígérem!

– Elfogadod-e gyermekeidet, akikkel Isten megajándékozta házasságotokat?

– Elfogadom!

– Ígéred-e, hogy Krisztusnak és az ő egyházának törvényei szerint nevelled őket?

– Ígérem!

– És most téged kérdezlek, Gidró Teréz.”

S a jószágos tanítómester, Baricz Dénes elszoruló hangon ismételte meg a kérdéseket, amikre válaszolni kellett, Teréznek alig jött ki hang a torkán, csak akkor könnyebbült meg, amikor a pap megáldotta a házasságukat:

„– Megkötött házasságotokat az Egyház nevében érvényesnek nyilvánítom, és megáldom az Atya, a Fiú, a Szentlélek nevében, Ámen. Emlékezzetek az apostol szavára: »Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassza!«” (Mt 19,6)

A gyülekezet is felmorajlott, mindenki tudott arról, milyen kedves tanítványa volt Teréz a plébánosnak, háta mögött Szent Teréznek csúfolták.

Szénakaszálás idejére esett az esküvő napja, ők alig várták a hétvéget, amikor végre indulhattak a Hargita lábához a Lokba. Emrének boronaháza volt a bekerített rét közepén, öt-hat vén, mohos fenyőfát, néhány mogyoróbokrot meghagyott dísznek s árnyéknak, enélkül nem valóságos az erdei kaszáló.

Volt nekik szép otthonuk a faluban is, ahol a nászéjszakájukat töltötték, de a szerelem itt virágzott ki a harangvirágos, margarétás havasi kaszálón, Te-

réz egybeölelte volna Emrét, a hegyet, az erdőrengeteget, a Hargitát, rajongása nem ismert határt.

Az ura csak délelőtt kaszált, amíg tartott a harmat, Teréz elrázta a rendet, s közben bárányhúsból paprikás tokányt főzött. Övéké volt a világ, azt mondta Emre, ilyen dolga Ádámnak s Évának sem volt a paradicsomban. Teréz számítása szerint ilyen hétvégi szénacsináláskor maradt terhes egy mohaágyon, a hatalmas fenyőfa alatt. A férje válla fölött a Hargitát nézte, aztán az arcát bedugta Emre mellkasának dús szőrzetébe, amitől az egész testét bizsergés járta át, soha nem maradt kielégületlenül. Elhatározták, ha fiú lesz, az apja nevét fogja örökölni.

Zakatolt alatta a villamos, neki-nekikoppant a feje az ablaknak, már elhagyták a Rennweget, a végtelennek tűnő Simmeringer Hauptstrassén haladtak, a megállóban ismeretlen alakok szálltak ki, szálltak fel, Teréz számára idegen, közömbös emberek. Bizonyára ők is emlékeznek, bizonyára ők is révülten gondolkodnak gyermekkorukra, szerelmükre, mindenik hordoz magában egy-egy világot, csak ahhoz neki semmi köze, nem nyíltak meg, ahogy ő is magába burkolózott, mint egy sötét felhő.

Voltak nagyon rossz napjai. Onnan tudta, hogy baj van az idegeivel, hogy ilyenkor nem tünedeztek föl hajnali félálomban a csíki fenyesek, a mogyorós, nyírfás lankák, ilyenkor csak szürke alagútban utazott. Először ezt kellett megszokni, ezt a beszűkült világot, amelyikben neki a külső világhoz semmi köze nincs, emiatt nem tudja saját magát sem meghatározni. Élete fekete foltjai gomolyogva úsztak elő ebben a piros-fehér színű villamosban. Ha behunyta a szemét, már látta is Emrét, amint tántorog haza a kocsmából, s veri le a konyhában a falra felaggatott edényeket, rántja ki az asztalterítőt a tányérok alól a megterített asztalon. Szép, gesztenyebarna haja szétzilálva, sötétkék szeme vérbe borulva, hangja mintha a föld alól jönne – iszonyatos volt.

Az elején sem őt, sem a fiát nem bántotta, csak akkor kezdte ütni, verni, rúgni őket, amikor műhibák miatt, amelyeket részegen követett el, kirúgták az állásából, minden pénze elfogyott, s követelte Teréztől a megspórolt tartalmakat. A duhaj, nagy betyár legényből brutális, alkoholista férj lett. Az anya védte, ahogy tudta a testével kicsi emberkáját, de ez nem mindig sikerült, másnap hazugságokat kellett betanítani a gyermeknek, mit mondjon az óvodában, honnan származnak rajta a kék foltok.

Hát ezért menekült. Szégyen ölte volna meg a falu előtt, ha rendőrségre adja az urát, vagy a törvény elé citálja. Őt nem így nevelték, az apja híres mondása ez volt: ganyé ember az, aki ügyvédeknél keresi a becsületét, orvosnál az egészségét, s papnál az üdvösségét.

Radovannak kellett fizetni Brassóban akkora összeget dollárban, hogy majdnem beleroppant a rokonság, de mindenki segített, tudták, meg kell menteni Terézt és a gyermeket, Emre mellett egy percig sincs biztonságban az életük, már kétszer emelt kést rájuk. Az ügynök intézett el mindent, utazást, munkavállalási engedélyt, még a lakást is, Ausztria szívesen befogadta alantas munkára a bevándorlókat.

Az aggmenházat a Kaiser-Ebersdorf régi kaszárnyaépületében rendezték be, ahol egykoron huszárok hervadoztak. A folyosók olyan szélesek voltak, hogy szekérrel lehetett volna közlekedni azokon, a szobák is tágasak, négy és fél méter magasak, s miután felújították, boldog volt az olyan öreg, rendszerint elfekvő beteg, aki ide, a csendes, tiszta levegőjű külvárosba került.

Teréz megkapta a havi fixet, amivel kifizette a házbért, a rezsit, törlesztette a bútorrészletet, bevásárolt, még arra is futotta, hogy a szüleinek csomagot küldjön.

Nagyon furcsa volt, de egy idő után azt érezte, hogy megkönnyebbült. Pontosabban: könnyű lett. Lélekben lett könnyű. Vagy inkább üres? Ezen is

csak a villamosban elmélkedett. Főiskolás korában látta *A vágy villamosát*, próbálta behelyezni magát a színdarabba, de sehogy sem sikerült. A címet is megváltoztatta: „A kín villamosa”, „Az ördög villamosa”, „A bánat villamosa”, „A gyász villamosa”, de mindenik sután hangzott. Érezte, az ő élete most már senkiéhez sem hasonlít, mert már nem azonos önmagával. Miből is áll az ő élete? Zentralfriedhof, Tor 1., Zentralfriedhof, Tor 2., Krematorium, Zentralfriedhof, Tor 3. és a Chefin, Frau Gerta száraz, kopogó hangja, az ázsiai infinitívuszok, az ágytálak, húgy- és ürülékszag, hányó betegek, leromlott testek, pelenka. Úgy megszokta, hogy nem találta a helyét otthon, ha szabadnapos volt. Még a fia is zavarta, ingerült lett vele szemben, menj át Semához, mondta, s minden ünnepnapot bent töltött az aggmenházban, helyettesített másokat, ilyenkor dupla óradíjjal fizették. Mikor már annyira tudott németül, elment egy pszichiáterhez, aki megmagyarázta, hogy ez függőség, olyan, mint az alkohol vagy kábítószer. A munka. A robot. Még példát is említett a doktor, lassan, lassan olyan lesz az ember, mint a bányaló – mondta. Ha felhozzák a felszínre, a fényre, megbolondul.

Ekkor nyugodott bele a sorsába. Függőség nélkül nem lehet élni. Az ördög villamosa megáll az ajtónk előtt, be kell ülni, s zötyögni vele a szürke alagút végtelen végéig.

**KÖRALAKÚ
A VILÁG
HATÉRIDŐBEN
GONDOLOK RA'...**

Csorba Zoltán-néz, szerettel: felugossy kaci
2012.04.14.